

Women's Refugee Commission (Ženska komisija za izbeglice)
Istražuj. Ponovo razmisli. Pronađi rešenje.

Ženama izbeglicama nije pružena bezbednost na Evropskom putu: Izveštaj sa Balkana

Januar 2016

WOMEN'S
REFUGEE
COMMISSION

Istražuj. Ponovo razmisli. Pronađi rešenje.

Ženska komisija za izbeglice se trudi da poboljša živote i da zaštiti prava žena, dece i mladih koji su žrtve kriza i ratova. Mi istražujemo njihove potrebe, pronalazimo rešenja i zalažemo se za programe i politiku koja jača njihov otpor i pokrećemo promene u humanitarnoj praksi.

Priznanja.

Za prikupljanje građe za ovaj izveštaj i njegovo sastavljanje zaslužni su Marcy Hersh, viši zakonski zastupnik, kao i Katharina Obser, programski službenik—Pravda i prava imigranata, Ženska komisija za izbeglice, uz doprinos koji su dali i Michelle Brané, Dale Buscher, Sarah Costa, Deni Robey i Joan Timoney. Diana Quick je bila zadužena za izmene i dizajn izveštaja.

Ovaj projekat je započet od strane Ženske komisije za izbeglice, u saradnji sa Zeina Zaatari i Jurate Kazickas i uz podršku Evropskog ženskog lobija i Pierrette Pape, kao i Agencije UN za izbeglice među čijim predstavnicima su Arne Treves, Nathan Williams, Caroline van Buren i Anne-Birgitte Krum-Hansen.

Svoju najiskreniju zahvalnost Ženska komisija za izbeglice upućuje svim UN agencijama, nevladinim organizacijama i civilnim društvima koji su podelili svoja mišljenja o operativnom kontekstu i omogućili direktan kontakt sa izbeglicama, raseljenim licima i zainteresovanim stranama u toku istraživanja.

Na kraju, Ženska komisija za izbeglice je posebno zahvalna izbeglim licima koja su podelila svoju priču sa nama.

Ovaj projekat ne bi bio moguć bez podrške koju su pružili NoVo fondacija, Fondacija za otvoreno društvo, kao i Martha Gallo fondacija i Fondacija porodice Frankel.

Slika na naslovnoj strani: Žena iz Prihvatnog centra za izbeglice u Preševu u centralnoj Srbiji.

© Meabh Smith/Trócaire

© 2016 Women's Refugee Commission

ISBN:1-58030-151-7

Women's Refugee Commission (Ženska komisija za izbeglice)

122 East 42nd Street

New York, NY 10168-1289

212.551.3115

info@wrcommission.org

womensrefugeecommission.org

Sadržaj

Akronimi i skraćenice	i
Rezime	1
Preporuke	2
Uvod	3
Metodologija	5
Rezultati istraživanja	5
Nedostatak rodne osetljivosti u tranzitnim centrima	5
Nedostatak rodno osetljivog pristupa informacijama	7
Nedostatak usluga u vezi sa rodno zasnovanim nasiljem	8
Nedovoljno angažovanje lokalnih organizacija	10
Diskriminacija po osnovu nacionalne pripadnosti	10
Izazovi ponovnog spajanja porodica	11
Nepostojanje rodno osetljivog pristupa postupku azila	12
Nedostatak dugoročnih rešenja	12
Zaključak	13
Napomene	14

Akronimi i skraćenice

CSO	Organizacija civilnog društva (Civil society organization)
EU	Evropska Unija
RZN	Rodno zasnovano nasilje (Gender-based violence)
MISP	Minimalni početni paket usluga (Minimum Initial Service Package) (za usluge koje tretiraju reproduktivno zdravlje)
NFI	Neprehrambeni proizvodi (Non-food item)
NGO	Nevladina organizacija (nongovernmental organization)
UNFPA	Populacijski fond Ujedinjenih nacija (United Nations Population Fund)
UNHCR	Visoki komesarijat UN za izbeglice (United Nations High Commissioner for Refugees)
WRC	Ženska komisija za izbeglice (Women's Refugee Commission)

Rezime

Bezbednosni rizici za žene, devojke i ostale ranjive grupe od rizika je neophodna u svakom stadijumu migracije izbeglica širom Evrope; i u svakoj situaciji u kojoj bi taj rizik mogao da se ublaži, često se propušta prilika da se to i uradi.

Kao deo procene o potrebama da se žene i devojke zaštite na svom putu izbeglištva po Evropi, koja se odvija na više nivoa, Ženska komisija za izbeglice je nedavno posetila Srbiju i Sloveniju. Došli smo do saznanja da se uopšte ne uzima u obzir pitanje rodno zasnovanog nasilja (RZN) na njihovoj ruti, te nije moguće osigurati bezbedno okruženje, identifikovati žrtve i pružiti im adekvatne usluge. Žene i devojke na putu izbeglištva često nemaju pristup osnovnim uslugama u tranzitnim centrima, uključujući i zaštitu seksualnog i reproduktivnog zdravlja. Nedostatak jasnih informacija i nemogućnost da stupe u kontakt sa prevodiocima, a naročito ženama prevodiocima, sprečava žene i devojke da dobiju navedene uslugama, što čini da budu izložene opasnosti od krijumčara i drugih oportunističara. Vladini zvaničnici ne poseduju adekvatne metode da bi se izborili sa ovom mobilnom i ranjivom populacijom. Organizacije civilnog društva, koje poseduju relevantnu ekspertizu po pitanju rodne osetljivosti, često nemaju pristup mestima u kojima bi mogle da budu od najveće pomoći. Osim toga, bezbednosni rizici sa kojima se žene i devojke sreću u svim humanitarnim krizama je dodatno otežana zbog nedostatka bitnih zakonskih opcija u postupku traženja azila ili drugih vidova pomoći na tom putu.

Postoji hitna potreba da vlade u Srbiji i Sloveniji, u saradnji i koordinaciji sa ostalim zemljama, Evropskom unijom (EU) i Visokim komesarijatom UN za izbeglice (UNHCR), uspostave kontrolu nad humanitarnim odgovorom koji se formirao izuzetno brzo i haotično, kao i da uspostave adekvatnu politiku, usluge i osoblje koje će štititi žene i devojke od mnoštva rizika od trenutka kada stignu, pa kroz ceo put do ostvarivanja bezbednog preseljenja.

Preporuke

Vlade Srbije i Slovenije treba da:

1. u saradnji i koordinaciji sa ostalim zemljama, uključujući i zemlje članice Evropske unije, obezbede dugoročno utočište, zaštitu i mehanizme integracije, kako bi osobe koje beže od nasilja, uključujući i rodno zasnovano gonjenje, mogle da iskoriste svoje pravo na zaštitu i ujedinjenje sa porodicom u ovim zemljama i regionu;
2. eliminišu diskriminaciju izbeglih lica u procesu tranzita po osnovu nacionalnosti; sve osobe treba da dobiju priliku da dobiju zaštitu i da im se obezbedi pravičan i smislen azilantski sistem i svi drugi vidovi humanitarne zaštite;
3. obezbede ojačano, blagovremeno i efikasno pronalaženje članova porodice i procedure ponovnog ujedinjenja porodica za izbegla lica, uključujući i maloletna lica bez pratnje, a naročito devojke, koje se nadaju da će se ponovo sjediniti sa članovima svoje porodice koji su već na krajnjoj destinaciji;
4. u saradnji sa UNHCR-om, obezbede da prihvatni centri budu izgrađeni na rodno osetljiv način i da osoblje centra bude u stanju da prepozna potrebe žena i devojaka, kao i njihovu bezbednost, u skladu sa Međuagencijskim stalnim odborom (IASC) *Direktiva za integraciju intervencija protiv rodno zasnovanog nasilja u humanitarnim aktivnostima* (2015),¹ koja za svaki pojedini sektor nudi uputstva za smanjenje rizika, promovisanje otpora i napore da se ostvari njihov oporavak;
5. obezbede da usluge vezane za pomoć u slučaju rodno zasnovanog nasilja, uključujući zdravstvenu negu žrtava seksualnog nasilja, RZN eksperte, bezbedan prostor za žene i devojke, kao i mehanizme uputa, uvek budu dostupni u svim tranzitnim centrima;
6. obezbede minimalne standarde za pružanje usluga zaštite reproduktivnog zdravlja od životnog značaja, koje bi bile dostupne 24 časa dnevno, sedam dana u nedelji, pomoću mobilnih klinika koje bi bile adekvatno opremljene i koje bi izbegla lica trebala da znaju gde i kako da nađu na svom putu;
7. unaprede pristup informacijama o pravima izbeglica, tranzitnoj putanji i dostupnim uslugama, angažujući veći broj žena prevodilaca za arapski i farsi jezik;
8. dozvole organizacijama civilnog društva da deluju unutar tranzitnih centara i da pruže podršku na prvoj liniji odgovora na izbegličku krizu, a naročito po pitanju zaštite žena, tretiranja problema rodno zasnovanog nasilja i monitoring ljudskih prava.

Uvod

U 2015. godini, više od milion osoba, koje su pobile od sukoba u Siriji, Afganistanu, Iraku i drugim zemljama južne Azije i Subsaharske Afrike je stiglo u Evropu. Izbeglice, koje velikom brzinom putuju kroz južnu, istočnu i centralnu Evropu, se nadaju da će dospeti do destinacija gde će naći bezbednost i utočište pre samog zatvaranja granica. Već od januara 2016. godine, više od 55 procenata izbeglih lica čine žene i deca, za razliku od 27 procenata koliko je bilo u junu 2015. godine.

Kao deo procene stanja zaštite izbeglih lica za vreme njihovog putovanja i pokušaja da se odgovori na izbegličku krizu, koja se odvija na više nivoa, Ženska komisija za izbeglice (WRC) je nedavno posetila Srbiju i Sloveniju, kako bi sakupila informacije o njima i ojačala odgovor na nezabeleženi dolazak izbeglica. Neke evropske vlade, uključujući Srbiju i Sloveniju, nisu bile dovoljno pripremljene ili nisu imale adekvatna sredstva da ostvare kompletan humanitarni odgovor. Agencije UN se bore da deluju u zemljama u kojima im je pristup bio ograničen pre izbegličke krize. Na sličan način i mnoge međunarodne nevladine organizacije su pokazale slab odgovor na izbegličku krizu. Neadekvatno planiranje je dovelo do vrlo brzog formiranja sistema suočavanja sa krizom, što je imalo za posledicu stvaranje niza opasnosti na putu, a naročito po ranjive pripadnike ove populacije, uključujući neudate žene koje putuju same, domaćinstva na čijem se čelu nalaze žene, trudnice i dojilje, devojčice u adolescenciji, maloletna lica bez pratnje i osobe sa invaliditetom. Osim toga, Evropa nudi samo trenutna, umesto dobro promišljenih rešenja koja bi obezbedila dugoročnu dobrobit za izbeglice.

Postoji hitna potreba da se poveća kapacitet osoblja, kao i kvalitet i dostupnost usluga na evropskoj migracionoj ruti, što bi pružilo zaštitu ženama, devojka i drugim ranjivim grupama od trenutka dolaska do njihovog bezbednog naseljavanja i postupka traženja azila. Ukoliko se to ne ostvari, žene i devojke su u ozbiljnoj opasnosti da postanu žrtve nasilja i eksploatacije. Bezbednosni rizici su prisutni u svakom stadijumu izbegličkog putovanja i u svakoj situaciji u kojoj bi taj rizik mogao da se ublaži, često se propušta prilika da se to i uradi.

Žene i devojke na putu izbeglištva često nemaju pristup osnovnim uslugama u tranzitnim centrima, uključujući i zaštitu seksualnog i reproduktivnog zdravlja. Lekarski kompleti za reproduktivno zdravlje u hitnim slučajevima, poput kompleta nakon silovanja nisu pripremljeni, tako da postoji veliki nedostatak u osnovnim proizvodima i zalihama neophodnim za zbrinjavanje žrtava silovanja; to uključuje i reagovanje na komplikacije u toku trudnoće i prilikom porođaja koji su opasni po život, sprečavanje širenja virusa HIV-a i sprečavanje neželjene trudnoće. Nedostatak jasnih informacija i nemogućnost da stupe u kontakt sa prevodiocima, a naročito ženama prevodiocima, sprečava žene i devojke da pristupe navedenim uslugama i da ruzumiju svoja prava u

procesu tranzita. Takođe, opšti nedostatak znanja čini da one budu izložene opasnosti od krijumčara i drugih oportunističara.

I zaista ne postoje pravila, osoblje ili programi koji se fokusiraju na pitanje rodno zasnovanog nasilja (RZN) na njihovoj ruti, te nije moguće osigurati bezbedno okruženje, identifikovati žrtve i pružiti im adekvatne usluge. Brzina kojom se izbeglice kreću maskira svaki vid nasilja koji se dešava, pošto žene ne žele da odlože nastavak iz bilo kog razloga. Ali i sama priroda migracije je jedan od razloga zbog kojih osoblje tvrdi da im raspon i brzina kojom se migracija odvija ne dozvoljava da identifikuju potencijalne žrtve niti da pruže usluge žrtvama ili ostalim licima koja bi mogla da imaju korist od istih.

Ne samo da su vladini zvaničnici neadekvatno opremljeni da identifikuju odgovarajuće usluge i da ih omoguće ranjivim grupama, već odbijaju i napore pruže neophodne usluge. Organizacije civilnog društva, koje poseduju relevantnu ekspertizu po pitanju rodne osetljivosti, često nemaju pristup mestima u kojima bi mogle da budu od najveće pomoći.

Bezbednosni rizici sa kojima se žene i devojke sreću u svim humanitarnim krizama je dodatno otežana u Evropi zbog nedostatka smislenih opcija da zatraže azil na svom putu, mehanizama da se unapredi ponovno ujedinjenje porodica i upravljanje tim slučajevima, kao i socijalna pomoć koja bi obezbedila pomoć pri integraciji čak i u

Žena sa bebom čeka u redu da primi pomoć u prihvatnom centru za izbeglice u Preševu, Srbija.
© Meabh Smith/Trócaire

slučaju kada oni mogu da nađu zaštitu. Većina izbeglica pokušava da stigne do zemalja u kojima se nada da će naći strukturu koja podržava azilante i koja će doneti ispravne odluke o njihovim zahtevima za azil i na kraju im omogućiti da se zadrže u toj zemlji.² Mnoge evropske zemlje, uključujući i Srbiju i Sloveniju, su bile ili nedovoljno zainteresovane ili su tražile opravdanje u činjenici da nemaju dovoljno jaku infrastrukturu koja bi mogla da prihvati veliki broj izbeglica i azilanata, pa su samim tim sebe radije videle samo kao tranzitnu zemlju.³ Nemogućnost da ojačaju te sisteme dodatno doprinosi tome da žene i devojke nepotrebno bivaju žrtve nasilja i eksploatacije, a ta situacija je dodatno pogoršana kada je došlo do zaustavljanja procesa migracije zbog pojačane kontrole na granicama, što je imalo za posledicu da se izbeglice upute u već preokupirane prihvatne centre.

Zatvaranje granica, diskriminacija izbeglica zbog nacionalne pripadnosti, kao i mnogi drugi mehanizmi koji sprečavaju izbeglice u ostvarivanju njihovog prava da traže azil, ne samo da krše međunarodne zakone, već stavljaju ovu populaciju u još veći rizik od rodno zasnovanog nasilja, eksploatacije, smrti na putu i deportovanja nazad u opasne situacije.

Metodologija

Ženska komisija za izbeglice preduzima niz procena kako bi se razumela potreba pristupa žena i devojaka humanitarnoj i pravnoj zaštiti kroz ceo evropski migracioni put. Nakon zajedničke misije UNHCR-a i UNFPA-a u novembru 2015. godine u Grčkoj i Makedoniji,⁴ Ženska komisija za izbeglice je pokrenula nezavisnu misiju u decembru 2015. godine u Srbiji i Sloveniji. Manji tim za procenu, uključujući i ženu prevodioca za arapski jezik je putovao u Beograd, Preševo, Adaševce i Šid u Srbiji, kao i u Ljubljanu, Dobovo i Sentilj u Sloveniji. U obe države, Ženska komisija za izbeglice (WRC) je intervjuisala izbeglice muškog i ženskog pola u tranzitu. Tim se takođe sreo sa drugim relevantnim zainteresovanim stranama, uključujući vladine zvaničnike, pogranične službenike i policiju, međunarodne humanitarne radnike, uključujući i zaposlene u brojnim agencijama UN-a i lokalne organizacije civilnog društva koje su posvećene promovisanju prava žena i ljudskih prava, kao i volontere u prihvatnim centrima.

Rezultati istraživanja

Nedostatak rodne osetljivosti u tranzitnim centrima

Žene i devojke koje su krenule na put izbeglištva kroz Evropu su pobegle iz najopasnije ratne zone na svetu i zaslužuju da nađu bezbedne i ljudske uslove kada kroče na evropsko tlo. Međutim, tranzitni kampovi ne pružaju ženama i devojkaama dovoljne osnovne usluge ili zaštitu od nasilja ili eksploatacije.

Neiskusno osoblje

U najvećem broju slučajeva, prve osobe koje žene i devojke u izbeglištvu sreću su vladini i pogranični službenici i policija, koji pružaju prvu liniju usluga koje se odnose na registraciju i usmeravanje kretanja velikog broja izbeglica. Ženska komisija za izbeglice se sastala sa policijskim i vojnim službenicima u tranzitnim centrima i oni su ukazali na nedostatak iskustva u interakciji sa izbeglicama, RZN žrtvama ili drugim traumatizovanim grupama. Mnoge zainteresovane grupe, uključujući i vladine službenike, su takođe priznali da je ova situacija iscrpela i nadmašila mogućnosti pograničnih organa i drugog osoblja koje radi u tranzitnim centrima, koji su primorani da neprekidno rade kako bi odgovorili na do sada nezabeležen priliv izbeglica. Nedostatak kapaciteta dovodi do bezosećajnog i neprikladnog tretiranja izbeglica. Ženska komisija za izbeglice je prisustvovala scenama u kojima su policijski službenici vikali na izbeglice na svom ili na engleskom jeziku, koji većina izbeglica ne razume, što je dovodilo do stvaranja panike i stampea u pokušajima policije da ih organizuje i smesti u autobuse. Ženska komisija za izbeglice je takođe iznela činjenicu da se organi vlasti ponekad ponašaju bezosećajno u kulturološkom smislu, jasno pokazujući ksenofobiju ili islamofobiju, što samo dodatno otuđuje žene i devojke u izbeglištvu koje možda imaju potrebu da se nekom povere po pitanju nedostatka bezbednosti na njihovom putu. Organizovanjem obuka i naporima da se povećaju kapaciteti, lokalne vlasti bi trebale da pokušaju da upravljaju tranzitnim centrima na humaniji način.

Nedostatak rodne segregacije u objektima

Tuševi i toaleti su retko razdvojeni u odnosu na pol u tranzitnim centrima. Čak i kada su toaleti naznačeni da bi se odvojili muški od ženskih, žene izbeglice kažu da muškarci podjednako koriste i muške i ženske toalete. Žene i devojke izbeglice su često u situaciji da danima odbijaju hranu i vodu kako bi izbegle korišćenje toaleta, koje smatraju nebezbednim i neprikladnim.

Ne postoji isključivo žensko prihvatilište

U izbegličkim kampovima u Dobovi i Sentilju, prihvatni centri se sastoje od velikih građevinskih šatora koji nemaju odvojene prostorije za žene ili porodice. U Dobovi je Ženska komisija za izbeglice naišla na jedan takav građevinski šator koji je bio toliko pun, da humanitarni radnici nisu mogli da se komotno kreću između izbeglica, a samim tim i da identifikuju ranjive osobe koje bi eventualno trebalo da prime posebne usluge. U Dobovi je Ženska komisija za izbeglice prisustvovala i situaciji u kojoj se žene presvlače iza ćebadi koju drže druge žene, pošto tranzitni centar nema u ponudi privatni prostor. U takvoj atmosferi se vređanje ili uznemiravanje mogu vrlo lako desiti, a da osoblje imenovano da pomaže izbeglicama to i ne primeti.

Ograničen pristup kompletima prve pomoći za žene

Neprehrambeni proizvodi (NFI) koji se dele izbeglicama na putu ne uzimaju u obzir specifične potrebe žena i devojaka. Ženska komisija za izbeglice je došla do saznanja da kompleti namenjeni ženama koji sadrže donji veš i higijenske uloške nisu dostupni u svim tranzitnim centrima. U pojedinim tranzitnim centrima, uključujući i Dobovu, saradnici iz centara su pojasnili Ženskoj komisiji za izbeglice da su ti proizvodi dostupni, ali da nisu bili izloženi. Žene izbeglice moraju da traže te proizvode po imenu, što može da onemogući pristup istim, jer je njima često neprijatno da iste traže, a postoji i mogućnost da i ne znaju da su im ti proizvodi dostupni ili ne žele da ih traže od muškog osoblja, naročito u prisustvu muških članova porodice.

Prethodna misija Ženske komisija za izbeglice, koja je bila preduzeta u novembru, je otkrila isti nedostatak rodne osetljivosti u tranzitnim centrima. Za vreme svih meseci intervenisanja čini se da je napravljen mali ili nikakav napredak po tom pitanju. Od suštinskog je značaja da svi sektori primenjuju svoje programe u skladu sa Međugencijskim stalnim odborom (IASC) *Direktiva za integraciju intervencija protiv rodno zasnovanog nasilja u humanitarnim aktivnostima* (2015).⁵ Svrha direktive je da pomogne humanitarnim radnicima da koordiniraju, planiraju, primenjuju, posmatraju i ocenjuju osnovne akcije za zaštitu izbeglica i sprečavanje rodno zasnovanog nasilja u svim sektorima humanitarnog rada; Direktiva nudi uputstva za svaku tematsku oblast, uključujući i ček liste koje se lako prate za svaki sektor, uključujući vodu, sanitet i higijenu, zdravlje, utočište i NFI. Prilikom planiranja prihvatnog mesta i organizacije pružanja svih vidova pomoći trebalo bi pratiti ova uputstva.

Nepostojanje adekvatne zaštite seksualnog i reproduktivnog zdravlja

Pristup minimalnim standardima za očuvanje reproduktivnog zdravlja je od suštinskog značaja u ovim tranzitnim centrima. U oba slučaja procene situacije na Evropskom putu, Ženska komisija za izbeglice je konstatovala veliki broj trudnih žena i majki sa novorođenčadi. U vreme obavljanja procenjivanja situacije, mnoge trudnice kojima je bila neophodna lekarska pomoć su upućene u lokalnu bolnicu na ultrazvučno snimanje. Međutim, žene koje su članovi Ženske komisije za izbeglice intervjuisali su oklevale da idu do lokalnih bolnica, jer bi to značilo napuštanje tranzitnog centra, odvajanje od porodice i odlaganje njihovog daljeg puta.

Minimalni standardi za reproduktivno zdravlje, koji se navode kao Minimalni početni paket usluga (MISP) su izloženi u uputstvu projekta SPHERE⁶ i oni bi trebali da se primenjuju kako bi se smanjio previsok mortalitet majki i novorođenčadi, sprečilo seksualno nasilje ili pružio adekvatan odgovor na isto, sprečilo širenje HIV virusa i seksualno prenosivih bolesti, kao i da bi se zaštitilo pravo žena i devojaka na dostojanstvo. U decembru je UNFPA pripremio program za opremanje tranzitnih centara u Srbiji mobilnim jedinicama koje su dostupne nekoliko dana svake nedelje, što je vrlo značajno, ali te jedinice i dalje nisu dostupne svakog dana 24 časa dnevno.

Nedostatak rodno osetljivog pristupa informacijama

Ženska komisija za izbeglice je konstantno beležila nedostatak informacija na jezicima kojima izbeglice pričaju po pitanju njihove rute, prava i usluga koje su im na raspolaganju. Mnoga izbegla lica su izjavila da ne znaju u kojoj se zemlji trenutno nalaze i šta ih čeka kada pređu granicu i krenu dalje. Uprkos kritičnoj potrebi, tek je nedavno omogućen besplatan pristup bežičnom internetu na nekim tranzitnim mestima, što je od životnog značaja za izbeglice koje se informišu preko interneta na mobilnom telefonu i kontaktiraju prijatelje ili porodicu.

Ženska komisija za izbeglice je svedočila činjenici da zbog nedostatka informacija i brzine kretanja izbeglica, oni često ne dobiju priliku da dobiju lekarsku negu, prostor koji je prilagođen potrebama dece, hranu ili neprehrambene proizvode dok su tranzitnom centru. Da je informacija o njihovoj ruti kretanja jasno saopštena, izbeglice bi prelazile granicu pod manjim stresom i dosta mirnije, jer bi znali koje je očekivano vreme čekanja, koja su njihova prava i obaveze, a isto tako bi mogli i da iskoriste sve usluge koje su im na raspolaganju.

Studija slučaja: U Preševu je Ženska komisija za izbeglice upoznala Noor,⁷ trudnicu koja putuje sama sa dvoje dece koja su mlađa od pet godina. Žena je sedela napolju na hladnoći i čekala voz koji bi je odveo do hrvatske granice. Noor se požalila da ima bolove koji su povezani sa njenom trudnoćom i iskazala je da brigu za zdravlje bebe. Nije ni znala da je na samo tridesetak metara dalje od mesta na kom je sedela bila medicinska ekipa, kao ni to da će voz stići za više od četiri sata, što bi joj dalo dovoljno vremena da poseti lekara. Kada joj je Ženska komisija za izbeglice ukazala na to, ona je prihvatila da je neko od pripadnika NGO-a otprati do obližnjeg zdravstvenog centra.

Nedostatak informisanosti direktno doprinosi da izbeglice postaju žrtve iznude ili nekih drugih pretnji. U perifernim oblastima prihvatnih centara, krijumčari, bande i razni trgovci obećavaju brži i bezbedniji prelaz i to po nerealno visokim cenama ili na način koji ugrožava bezbednost izbeglica. Žene i devojke su nepotrebno izložene raznim vidovima nasilja i eksploataciji od strane ovih kriminalaca. Ako bi posedovali bolje razumevanje rute kojom idu, manji broj izbeglica bi postajao žrtva tih pretnji.

Ženska komisija za izbeglice je u oba slučaja procenjivanja situacije konstatovala da ne postoji dovoljan broj prevodilaca koji bi direktno komunicirali sa izbeglicama. U pojedinim mestima je postojao sam jedan prevodilac za farsi u celoj zemlji. Žene prevodioci za arapski i farsi su neophodne da bi se mogao obaviti osetljivi razgovor sa ženama i devojka izbeglicama. U pojedinim tranzitnim centrima, informacije o potrebnim uslovima za registraciju, dostupnim uslugama i pravima izbeglica su izložene na nekoliko jezika u pisanoj formi, ali je od suštinskog značaja da se te informacije prenesu i

verbalnim putem. Vlade su razmatrale snimanje poruka na nekoliko jezika koje bi se preko ozvučenja puštale u tranzitnim centrima, smatrajući da bi to omogućilo adekvatno deljenje informacija koje bi poboljšale pristup neophodnim informacijama ženama i devojkama koje imaju niži stepen pismenosti.

Nedostatak usluga u vezi sa rodno zasnovanim nasiljem

Rodno zasnovano nasilje je čest problem u svim humanitarnim krizama i migracijama izbeglica, pa ipak akteri iz vlasti i humanitarnih organizacija u Evropi ne pružaju dovoljan odgovor u cilju suzbijanja RZN rizika. Ne postoji koordinisani odgovor unutar i na samoj granici koji bi pomogao žrtvama rodno zasnovanog nasilja. Vladini zvaničnici su objasnili Ženskoj komisiji za izbeglice da ne mogu da se izbore sa brzinom migracije izbeglica, pa to često koriste i kao izgovor za nedostatak instrumenata za borbu protiv rodno zasnovanog nasilja. Oni navode da je prijavljeno tek nekoliko slučajeva rodno zasnovanog nasilja i da ne poseduju dovoljno vremena da pruže podršku tim žrtvama, koje se obično zaustavljaju na svom putu samo kada zaista moraju. Međutim, klinička nega za žrtve seksualnog nasilja u tranzitnim centrima, eksperti za pitanja rodno zasnovanog nasilja na ruti izbeglištva, odvojena utočišta za žene i devojke, odgovarajući mehanizmi za preporuke izbeglica u centrima i u pograničnim oblastima i prekogranično vodjenje slučajeva bi devojkama i ženama pružili realnu priliku da istupe i da dobiju adekvatnu negu, nezavisno od njihovog osećaja da moraju što pre da stignu do željene destinacije.

Nedostatak kliničke nege: U svim zemljama koje su posmatrane, Ženska komisija za izbeglice je uvidela da ne postoji adekvatna klinička nega za žrtve seksualnog nasilja u tranzitnim centrima. Nacionalni i međunarodni humanitarni radnici su priznali da medicinski kompleti za žrtve silovanja nisu bili pripremljeni, kao i da nisu upoznati sa procedurom praćenja žrtava silovanja do lokalnih bolnica i pružanja potrebne medicinske terapije. Međunarodni humanitarni radnici koje Ženska komisija za izbeglice intervjuisala nisu bili sigurni da li žrtve rodno zasnovanog nasilja bi mogli da dobiju kliničku negu kao žrtve seksualnog nasilja bez prijavljivanja slučaja policiji. Postoji hitna potreba da se ustanove metodi borbe protiv rodno zasnovanog nasilja, koje prate medicinske, psihosocijalne, zakonske i sudske usluge, kao i da se obezbedi humanitarno osoblje u tranzitnim centrima koje bi bilo obučeno da pruži odgovor na rodno zasnovano nasilje.

Nedostatak eksperata iz oblasti rodno zasnovanog nasilja: Humanitarci koji poseduju ekspertizu u oblasti zaštite prava žena i rodno zasnovanog nasilja su neophodni na celoj ruti, kako bi se identifikovale žrtve i pružila odgovarajuća zdravstvena zaštita. Na celom evropskom migracionom putu, Ženska komisija za izbeglice nije naišla ni na jednog eksperta iz oblasti rodno zasnovanog nasilja, što je i imalo za posledicu da se vrlo malo RZN slučajeva identifikuje i da se reaguje na iste.

Nedostatak ličnog prostora: Tranzitni centri nude vrlo malo, pa čak negde ni malo, prostora gde bi se žrtve rodno zasnovanog nasilja osećale bezbedno i poverile svoju priču. Ovaj problem se može ublažiti izgradnjom bezbednih mesta za žene i devojke u svakom tranzitnom centru.⁸ Taj prostor treba da organizuju organizacije koje poseduju ekspertizu u oblasti zaštite prava žena.

Nedostatak formalnog upravljanja slučajevima: Zbog relativno velike brzine kojom se izbeglice kreću preko teritorije Balkana, obavezno treba uspostaviti vezu između bezbednih mesta za žene i devojke svih centara, kako bi žrtve mogle da imaju ujednačen standard u pružanju zaštite. Jedna od organizacija civilnog društva (CSO) koju je Ženska komisija za izbeglice intervjuisala je objasnila da oni već rade na uspostavljanju kontakta između žrtava rodno zasnovanog nasilja u Srbiji i organizacija civilnog društva u Nemačkoj sa kojima sarađuju, kako bi žrtve odmah po dolasku mogle da dobiju zaštitu. Postoji još jedan neformalni vid prekogranične saradnje između inovativnih humanitarnih radnika koji koriste mobilne tehnologije, poput WhatsApp aplikacije, kako bi podelili inoformacije koje se tiču posebnih potreba izbeglica i obezbedili da se tim potrebama izađe u susret, čime će izbeglice dobiti neophodnu pomoć pri prelasku državne granice.

U saradnji sa svojim partnerima, Ženska komisija za izbeglice se nada da će pomoći u razvijanju sistema vođenja ovih slučajeva koji formalizuje ovu novonastalu praksu. Ono što je trenutno neophodno je regionalni mehanizam zaštite, pomoću kog humanitarne agencije mogu da prate žene i devojke, uključujući i žrtve rodno zasnovanog nasilja na celom njihovom putu tranzicije i da im pruže stalnu podršku i pristup svim neophodnim uslugama, bez potrebe da one više puta iznose osetljive detalje svoje priče, što bi imalo traumatični efekat po njih.

Nedovoljno angažovanje Lokalnih organizacija

Po celoj migracionoj ruti, struktura tradicionalne humanitarne pomoći nije adekvatno odgovorila potrebama izbegličke populacije. Organizacije civilnog društva bi mogle igrati vodeću ulogu u zaštiti izbeglica. I zaista, Ženska komisija za izbeglice se sreća sa brojnim organizacijama civilnog društva u Srbiji i Sloveniji i konstatovano je da one poseduju ogroman kapacitet i da su u stanju da izađu u susret potrebama izbeglica. Ženske organizacije proistekle iz „grassroots“ inicijativa predstavljaju neiskorišćen resurs koji može da odgovori na pitanja zaštite žena i rodno zasnovanog nasilja, pa su samim tim one spremne da igraju aktivnu ulogu u pružanju usluga zaštite.

Mnogim od ovih organizacija civilnog društva nije dozvoljen pristup tranzitnim centrima u Srbiji i Sloveniji. U Srbiji postoji jedna takva organizacija koja angažuje osoblje da deluje na periferiji tranzitnih centara, pri čemu oni kruže oko autobuske i železničke stanice i pokušavaju da identifikuju ranjive žene i decu kako bi im pružili svaku vrstu psihosocijalne pomoći.

Vlade Srbije i Slovenije moraju da dozvole pristup ovim organizacijama unutar tranzitnih centara, u okviru naznačenog sigurnog prostora za žene i devojke. Ovo predstavlja najbrži i najefikasniji metod koji može da odgovori nedostacima u pružanju usluga zbog rodno zasnovanog nasilja koje su prethodno iznete i da ojačaju druge fundamentalne usluge.

Dozvoljavajući organizacijama civilnog društva da pristupe tranzitnim centrima dodatno poboljšava neophodan eksterni nadzor i odgovornost. Organizacije civilnog društva služe kao jedan bitan mehanizam koji nadgleda da li izbeglice dobijaju adekvatne usluge i da li pravila i tretman u tranzitnim centrima štite dostojanstvo i bezbednost izbeglica. Vlade bi trebalo da održavaju redovne sastanke sa organizacijama civilnog društva koje poseduju ekspertizu i da im omoguće pristup tranzitnim centrima kako bi njihove preporuke za pravila uključili u pravila tranzitnih centara.

Važno je napomenuti da je većina organizacija civilnog društva sa kojima se Ženska komisija za izbeglice susrela u toku istraživanja pokrenula i sprovodi aktivnosti pomaganja izbeglicama bez ikakve finansijske koristi i izdvojenih sredstava. Pošto će odgovor na potrebe izbeglica sve više zavisiti od usluga koje ove grupe pružaju izbeglicama, one moraju da budu finansijski potpomognute u svom radu.

Diskriminacija po osnovu nacionalne pripadnosti

U novembru 2015. godine, balkanske zemlje Slovenija, Hrvatska, Srbija i Makedonja su počele sistematično da sprečavaju ulazak pripadnika svih država, osim Sirije, Iraka i Afganistana, ostavljajući tako hiljade pripadnika drugih nacionalnosti, uključujući i žene i devojčice, na graničnim prelazima.

Pored toga što im je onemogućen pristup ruti migracije i zakonskoj zaštiti, unilateralna provera nacionalnosti takođe dovodi do toga da azilanti drugih nacionalnosti bivaju još veće žrtve krijumčara, kriminalnih aktivnosti, rodno zasnovanog nasilja i odvajanja od porodice. Samo je nekolicina osoba koje ne dolaze iz navedene tri zemlje uspela da pređe granicu Srbije i Slovenije. Oni koji su presretani su bivali odvedeni u azilantske centre, a u nekim slučajevima i u pritvor. Lokalne organizacije civilnog društva su u razgovoru sa Ženskom komisijom za izbeglice navele da osobe smeštene u azilantske centre često nestaju, sa pretpostavkom da pronalaze druge načine da nastave svoj put ka severu i to verovatno uz pomoć krijumčara.

Studija slučaja: Ravi⁹ i njegova porodica su iz jedne južnoazijske zemlje. Oni su pobjegli zbog nestabilne situacije u njihovoj zemlji i započeli su novi život u Siriji, odakle ih je rat ponovo naterao da beže. Na njihovom putu u izbeglištvo su ih opkolila naoružana lica i primorali su ih da uđu u kola, da bi ih potom odveli na neko udaljeno mesto. Preteći nožem i pištoljem, ovi naoružani

muškarci su seksualno zlostavljali Ravijevu suprugu i ukrali sve porodične dragocenosti. Dok su on i njegova porodica uspeli da pobegnu od tih ljudi, oni su zaglavljani u azilantskom centru u Srbiji i ne mogu da nastave svoj put ka Nemačkoj, gde su planirali da se nastane.

Izazovi ponovnog spajanja porodica

Najveći broj izbeglica koje su krenule na put izbeglištva u toku leta 2015. godine su bili muškarci koji su odlučili da krenu pre ostalih članova porodice kako bi osigurali bezbedan put i moguće nastanjivanje u Nemačkoj ili Švedskoj. Trenutno je među izbeglicama najveći broj žena i dece, a mnogi od njih se nadaju ponovnom spajanju sa svojim supružnicima i očevima koji su se već nastanili u destinacionim zemljama. Osim toga, članovi porodica često bivaju razdvojeni na putu kroz Grčku i Balkan.

Ova dinamika je dovela i do povećanog broja dece koja putuju bez pratnje, a ona predstavljaju naročito ranjivu populaciju. Zvaničnici i zainteresovane strane su naveli da je pravi izazov uočiti dete bez pratnje u tako brzom i obimnom kretanju izbeglica. Zbog kompleksnosti procesa ponovnog spajanja porodica u Evropskoj uniji, vremena koje je neophodno da se zakonski izvede sjedinjavanje porodice i nedovoljno jasne definicije pružanja pomoći, taj proces ne može da se izvede na adekvatan način, ako se uzme u obzir razmera i potrebe trenutne populacije izbeglica. Pored napora da se razdvojene izbeglice ponovo sjedine sa članovima porodice, EU i vlade evropskih zemalja treba da sarađuju i da ojačaju zakonske mehanizme jačanja procesa ponovnog ujedinjenja članova porodica, kako bi obezbedili da se ponovno ujedinjenje odvija bez opasnosti na putovanju kroz Evropu, a naročito bi trebalo obezbediti sisteme koji će pružiti zaštitu i podršku deci koja putuju bez pratnje.

Nepostojanje rodno osetljivog pristupa postupku azila

Budući da su Srbija i Slovenija članice UN Konvencije iz 1951. godine i Protokola o statusu izbeglica, one su u obavezi da izbeglicama pruže zaštitu i da im garantuju različita ekonomska i socijalna prava. Pa ipak mnoge evropske zemlje, uključujući i Sloveniju i Srbiju, nisu uložile napor da u trenutnoj krizi podrže dugoročno preseljavanje izbeglica unutar svojih državnih granica, već izgleda da umesto toga više vole da imaju ulogu „tranzitne države“. U skladu sa tim, trenutni sistemi nemaju adekvatnu strukturu koja bi procesuirala veliki broj osoba koje traže dugoročnu zaštitu, pa iako obe zemlje imaju uspostavljenu azilantsku strukturu, pristup postupku azila predstavlja komplikovan proces na stranom jeziku koji može da traje nekoliko meseci, pa čak i godina.

Žene i deca, a naročito žrtve rodno zasnovanog nasilja i ostale žrtve trauma i torture, mogu naići na još veće prepreke u postupku dobijanja azila. Bez adekvatne psihosocijalne i pravne podrške, sam proces davanja azila može biti izuzetno težak, uključujući

i slučajeve nasilja u porodici ili rodno zasnovanog nasilja.

Iako postoje organizacije za zaštitu prava i za pružanje pravne pomoći koje pomažu azilantima, mnoge izbeglice nisu upućene u svoja prava i ne znaju da mogu da traže azil i u „zemljama tranzita“ na svojoj ruti. Ženska komisija za izbeglice je posetila jedan centar u Srbiji gde nekoliko lica čeka konačnu odluku o zahtevu za azil koji su podneli. Iako je izbeglicama dozvoljeno kretanje i imaju slobodu da odu, centar nema adekvatne uslove i usluge koje bi pružile podršku traumatizovanim i ranjivim ženama i deci, koji mogu da budu zadržani u centru i godinama. Na primer, kupatila, uključujući i tuševе, nisu razdvojena u odnosu na pol.

Dok treba još mnogo toga uraditi kako bi se unapredio proces davanja azila u trenutnom sistemu Slovenije i Srbije, ukoliko se ne promeni politika koja definiše proceduru davanja azila i naseljavanja izbeglica, kao i način na koji EU odgovara na priliv izbeglica u širem smislu, mnogi neće moći da zatraže pravnu zaštitu u trenutnim „zemljama tranzita“, čak i kada postoje svi tehnički uslov za to.

Nedostatak dugoročnih rešenja

Većina izbeglica sa kojima je Ženska komisija za izbeglice obavila razgovor, kao i mnoge zainteresovane strane koje izveštavaju o interakciji sa izbeglicama, ukazuju na to da najveći deo izbeglica želi da ode dalje u zemlje zapadne ili severne Evrope kako bi zatražili azil, kao na primer u Nemačku ili Švedsku. Mnoge izbeglice koje sada putuju već imaju članove porodice koji su se naselili u evropskim zemljama sa kojima žele da se spoje. Međutim, mnoge zainteresovane strane su takođe primetile da su izbeglice mišljenja da će imati veću korist u zemljama u kojima postoje realni uslovi da započnu novi život, nego što bi to bio slučaj ukoliko bi ostali u tranzitnim zemljama, gde i nisu toliko dobrodošli.

Umesto da tretiraju izbeglice kao tranzitnu populaciju, vlade Slovenije i Srbije bi trebalo da u saradnji sa EU i drugim evropskim zemljama, primene dugoročna rešenja za ponovno naseljavanje izbeglica. To uključuje obezbeđivanje kapaciteta koji bi pomogli izbeglicama kroz organizovanje kurseva za učenje jezika, nalaženje dugoročnog smeštaja, uvođenje programa za zapošljavanje, upisivanje dece u škole, pružanje zdravstvene nege i čitav niz drugih vidova podrške za raseljena i traumatizovana lica, a naročito žene i decu.

Zaključak

Humanitarni i politički odgovor Evrope ne ide u korist ženama i devojkama izbeglicama u svakom smislu i to zahteva hitnu reformu. Pružanje usluga i zaštita na ruti migracija moraju da budu unapređeni i prošireni, kao što je to zaokruženo u ovom izveštaju, a

uz to je neophodno da postoji zajednički fokus na specifične potrebe i ranjivost žena i devojaka.

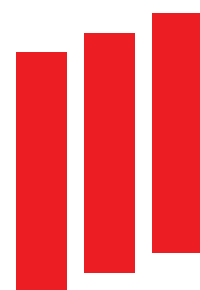
Kako zima putovanje čini još surovijim i budući da mnoge države zatvaraju rute koje su bile otvorene za izbeglice, nešto manji broj lica kreće u izbeglištvo. To vladama i humanitarnim agencijama pruža značajan uvid u potrebu da ustanove povećane kapacitete i da pristupe toliko velikoj potrebi da pruže podršku ženama i devojka, pre nego što se njihov broj opet značajno poveća kada se poboljšaju vremenski uslovi. Izbeglička kriza ima široke razmere i vrlo je kompleksna, pa se sa njom kao takvom ni jedna zemlja ne može sama izboriti. Neophodan je širok multinacionalni i koordinisani odgovor.

Dok nacionalna i evropska koordinacija u pronalaženju dugoročnih rešenja, poput bezbednije rute tranzita i pristupa postupku azila, kao i integracije, zahteva ogromne resurse i jaku političku volju, ti naponi bi pružili podršku svim zemljama, a samim tim i Srbiji i Sloveniji, da odgovore na nezabeležen priliv izbeglica i da se postaraju da žene i devojke dobiju humanitarnu zaštitu i pomoć.

Napomene

1. Inter-Agency Standing Committee (Međuagencijski stalni odbor), *Guidelines for Integrating Gender-Based Violence Interventions in Humanitarian Action (Direktiva za integraciju intervencija protiv rodno zasnovanog nasilja u humanitarnim aktivnostima)*(2015) <http://RZNGuidelines.org/>
2. Ovaj izveštaj se odnosi na izbegla lica koja putuju kroz Evropu i koja su u raseljena zbog nesigurnosti, nestabilnosti i gonjenja. Ova lica treba uzeti u razmatranje po pitanju azila i omogućiti im da podnesu zahtev za azil ili da dobiju neki drugi vid pravne zaštite u zemlji u koju dolaze, kako bi se utvrdilo da li mogu u istoj ostati, iako oni nailaze na brojne prepreke, poput zabranjivanja ulaza ili tranzita zbog njihove nacionalne pripadnosti.
3. Ženska komisija za izbeglice trenutno planira da krene u treću misiju u Nemačku i Švedsku, koje izbeglice najčešće biraju kao svoju destinaciju, kako bi procenili situaciju po pitanju njihove zaštite i odgovarajuće reakcije na azilantsku krizu.
4. UNHCR, UNFPA i Women's Refugee Commission. *Bezbednosni rizici za žene i devojke u evropskoj izbegličkoj i migrantskoj krizi*. Januar 2016. godine
5. Pogledati napomenu 1.
6. *The Sphere Handbook (Priručnik projekta „Sphere“): Humanitarian Charter and Minimum Standards in Humanitarian Response (Humanitarna povelja i minimalni standardi humanitarnog odgovora)*(2011), <http://www.sphereproject.org/handbook/>
7. Ime je promenjeno da bi se zaštitio njen identitet.
8. Neki humanitarni radnici su predložili da postojeći prostori, koji su prilagođeni potrebama dece, kao i mesta namenjena za dojenje, treba da budu duplo veća kako bi se obezbedilo bezbedno okruženje za žene, ali to neće biti dovoljno da se odgovori na potrebe svih žena i devojaka kojima je neophodan multisektoralni odgovor na rodno zasnovano nasilje.
9. Ime je promenjeno da bi se zaštitio njegov identitet, kao i identitet njegove porodice.

**WOMEN'S
REFUGEE
COMMISSION**

122 East 42nd Street
New York, NY 10168-1289
212.551.3115
info@wrcommission.org

womensrefugeecommission.org